АДÆМ СÆХЕЦÆН ЦИ РАКÆНОНЦÆ, ХУЦАУ СИН УОЙ НÆ РАКÆНДЗÆНÆЙ!..

Виссарион БЕЛИНСКИЙ (1811-1848), литературон критик: «Цард къжппжг жй, мах ба си – миститж: еужй-еуетжн бантжсуй сжхе фжттиллеф кжнун жма цъусумжй райервжзун, фал беретж ба байсжфунцж, сайжнмж син айдагьджр басмотун бантжсуй, уотемжй. Енжсжрфат комеди, сайтжнтти амжттаг фжууа!..»

«**ÆРБАБАСТОН МÆ АСТÆУБÆЛ МÆ ХЪÆМА...**»

Æрæги бабæй Цæгат Иристон рафæндараст кодта, сæрмагонд тугъдон операций архайун кæмæн рауайдзæнæй, æ еци æфсæддонти еума къуар. Еци сæрæн æма нифсхаст лæхъуæнтæмæ кæсгæй зæрдæбæл æрбалæуунцæ, Устур Фидибæстон тугъди рæстæги гъеууотæ разæнгардæй немуцаг-фашистон æрбалæборгути нихмæ тугъдмæ ка нæхстæр кодта, еци фæсевæди, æримисæн син сæ еузæрдиуон цæттæдзийнадæ Райгурæн бæсти сæрбæлтау тохмæ.

Æрбакодтон æд бæрцитæ мæ цохъа, Æрбабастон мæ астæубæл мæ хъæма. Æрбагæпстон мæ сау нимæт мæхебæл. Тохмæ цæугæй, зинаргъ æмбал, ци 'й дзебæл!

Æрлæудтæн æз тохи надбæл хъæбæр тагъд. Æр-ма кæнæ дæ фæндурæй дæ еу цагъд! Зонун, кизгай, мæ фæндаг æй зин, изол. Хъаурæгин æй гйаур фашист, нæ фудгол.

Мах царди рохс барæмодзун – æ нисан, Фал базонæд, Люксембург ин ку нæ ан. Мах Цæдесæн басæmmæнmæ некæд ес. Æнæмæнгæ мах уодзæнæй уæлахез!..

Уотæ финста Устур Фидибæстон тугъди архайæг, поэт Амилахуанти Илья. Нæ зонæн, мæнæ нур сæрмагонд тугъдон операций архайунмæ ка рафæндараст уй, уонæй аци æмдзæвгæ си ескæмæн зонгæ 'й æви нæ, уой. Фал ни федарæй ба æруагæс кæнуй, етæ бæлвурдæй ке зонунцæ, Райгурæн бæсти сæребарæ æма хуæдбарæдзийнадæ багъæуай кæнун ку багъæуидæ, уæд æвæстеуатæй рагулф кæниуонцæ, уодуæлдайæй истох кæниуонцæ знæгти нихмæ, ниддæрæн сæ кæниуонцæ, беретæ

си сæ цард дæр иснивонд кæниуонцæ... Еугур еци хабæрттæ нури æригæнттæ куд нæ зондзæнæнцæ, хестæр фæлтæрти кадæ æма намусæй сæрустур куд нæ уодзæнæнцæ... Æцæгæйдæр уотæ ке 'й, е бæлвурд æй, нуртæккæ Фидибæстæ сæрмагонд тугъдон операций архайунмæ ке байагурдта, етæ куд нифсгунæй цæунцæ се 'фсæддон ихæс æнхæст кæнунмæ, уомæй дæр. Уомæн æргом дæнцæн иссæй, æрæги бабæй цæгатиристойнаг тугъдонти къуар фæндараст кæнуни фæдбæл арæзт мадзали.

Дзæуæгигъæуи æфсæддон хай «Спутник»-и тургъæмæ еци лæхъуæнти хæццæ æрæмбурд æй берæ дзиллæ – сæ ниййергутæ, сæ хеуæнттæ æма зонгитæ, паддзахадон æма æхсæнадон къабæзти минæвæрттæ.

АХСГИАГ ЦАУ

«НÆ МÆЛÆТДЗАГ НИХКЪУÆРДÆЙ ЗНАГ ФÆЛЛЕДЗÆГИ ÆЙ!..»

Цуппаринсей анзей разме (1942 анзи 5-11 ноябри) деренгонд ерцуденце, Цегат Иристони зенхеме ербайервезгей, Дзеуегигъеубел ертеголе унме ка гъавта, еци немуцаг-фашистон ербалеборгути ефседдон хейтте.

Устур Фидибæстон тугъди немуцаг-фашистон æрбалæборгутæн ку бантæстей Цегат Иристонме дер æрбайервæзун, уæд ами байеудагь жнцж карзжй-карзджр тугьдтите. Уелдайдер ба -Дзæуæгигьæуи алфамбулай. Знаг гъавта на республики сейраг сахар байахессун, цæмæй ин ардигæй ба фæцайда равга Грознай ама Бакуй нефтдæттæн раужнтжмж бахъертунен. «Уомен нецихузи ужн ec!..» – ужхжн ихжс æвæрд æрцудæй, Цæгат Иристони зæнхæбæл гермайнаг **жрдонгти** нихм**ж** тух**ж**г**ж**н**ж**г Сурх Æфсади хæйттæн. Æма уæззауæй-уæззаудæр ихес ентестгиней енхестгонд ерцудей – знаг 1942 анзи тард æрцудæй Цæгат Иристони зæнхæй, 1943 анзи ба си бустæгидæр уæгъдæгонд æрцудæй, Цæгат Кавкази ци еуæй-еу рауæнтæ рæстæгмæ байахеста, ете дер енегь-

Немуцаг-фашистон ербалеборгути нихмее Цегат Иристони зенхебел тугьдтити ема ами Сурх Æфсади историон уелахези туххей финст ерцудей бере киунугуте, публицистон уацте. Уони ахедундзийнаде агъазиау ей. Уелдай ахсгиаг ба енце, еци тугъдтити комкомме ка архайдта, уони евдесенте.

Уоней мах дер не газети рестегей-рестегме пайда кенен. Абони ба мухур кенен, Цегат Иристони зенхебел тугьдтити архайег тугьдонтен 1965 анзи апърели республикон газетти журналистти хецце ци фембелд арезт ерцудей, уоми ци дзубанди рауадей, уой туххей ермег (4-5-аг ферстебел).

ГАЗЕТ «ДИГОРÆ» – АЛЛИ БИЙНОНТÆН!

Æ РАФИНСУНИ АРГЪ 2023 АНЗИ ФИЦЦАГ ÆМБЕСÆН ÆЙ 344 СОМИ 52 КЪАПЕККИ. (ТУГЪДИ ÆМА ФÆЛЛОЙНИ ВЕТЕРАНТÆН БА – 305 СОМИ 64 КЪАПЕККИ)

ГАЗЕТ «ДИГОРÆ»
РАФИНСУН
ÆНГЪЕЗУЙ
«УÆРÆСЕЙ ПОЧТИ»
ЕУГУР
ХАЙÆДТИ ДÆР

АЛЦИДÆР ГЪÆУАМА АРÆЗТ ЦÆУА АДÆМИ УОДÆНЦОЙНÆН!..

Нæ республики Парламенти Сæрдар Тускъати Таймораз æрæги æвзаргути хæццæ фембалдæй, адæмæн сæ фарстатæ æма курдиæттæ бадæттуни туххæй парти «Еумæйаг Уæрæсе»-й Сæрдар Д. Медведевæн Цæгат Иристони ци регионалон æхсæнадон уат ес, уоми.

Сæ курдиæттæ æма гъæстити хæццæ еци бон ардæмæ ка æрбацудæй, уонæй кæмæндæр сæ фарстатæ адтæнцæ комкоммæ сæ царди уавæрти фæдбæл, кæмæндæрти ба баст адтæнцæ е 'хсæнадон гъуддæгути хæццæ. Зæгъæн, æрбацæуæг адæм арази нæ адтæнцæ берæфатерон хæдзæрттæн разамунддæттæг компанити кустæй, хæдзæртти алливарс фæзуæттæ цалцæггæнæн кустити хуæрзгъæдæдзийнадæй, гъаст кодтонцæ цæргутæй еуæйеуетæ цæрæн хæдзæрттæбæл нæуæг бæ-

стихæйттæ æнæзакъонæй ке æфтаунцæ, уомæй, æма уотæ идарддæр.

Нæ сахари Дзæуæгигъæуккаг гъæунги асфальт æвæргæй, куститæ æнхæстгæнæг организаци æ ихæстæ, куд æнгъезуй, уотæ нæ исæнхæст кодта. Æма уой фудæй уарунти рæстæг хæдзæрттæмæ бацæуæнти дон æмбурд кæнуй, æ сæрти бахезæн нæ фæууй. Уомæй уæлдай, хæдзæрттæй еуей алфамбулай фæзуатмæ зелгæй, сувæллæнттæн арæзт не 'рцудæй гъазæн фæзæ.

Тускъати Тайморази загъдма гасгае, еугур еци фарстата подрядон организацийан а разма аварга адтанца, кустита цалинма нама райдартонца, уадма. Фал харзари царгута куд загъунца, уотемай са уар фарсга дар неке нецамай бакодта. Парламенти Сардар зарда байвардта уавар равзарунай.

Уой фæдбæл уотæ загъта:

– Берæфатерон хæдзарæн æ алливарс фæзуат банивæбæл кæнуни кустити фæсте цæргутæмæ еунæг уайдзæф дæр гъæуама ма байзайа. Нур ба уотæ уайуй, ема цæргути дзубанди, сæ фæндитæ нимади дæр некæмæ 'нцæ. Уавæрæн еци хузи уадзæн нæййес. Цæстæдарæг оргæнтæн бабарæ кæндзæнæн, цæмæй исбæрæг кæнонцæ, цалцæггæнæн куститæ æнхæст кæнгæй, закъонмæ гæсгæ фæткитæ ема домæнтæ ихæлд æрцудæнцæ æви нæ, уæдта хæдзарæ техникон æгъдауæй ци уавæри адтæй, уони еугурæйдæр.

Æ карæмæ гæсгæ ин пенси нæуæгæй нимад цæмæй æрцæуа, уæхæн курдиади хæццæ æрбацудæй Дзæуæгигъæуи цæрæг силгоймаг. Æ дзубандимæ гæсгæ, нæ сахари Терки 'рдигæй райони Пенсион фонд ин æ фæллойнадон æнзти бæрцæ раст нæ банимадта. Гъуддаг исбæрæг кæнуни туххæй Тускъати Таймораз уайсахат телефонæй бадзурдта нæ республики Пенсион фонди разамундмæ. Уоми ин зæрдæ байвардтонцæ, силгоймаги гъастмæ цубур рæстæгмæ каст ке 'рцæудзæнæй, уомæй.

«Россети» жрбунат кодта, Гвардейская жма Минини гъжунгтжй сж еу инней сжрти цжхгжрмж кжми цжуй, еци раужн, жма ж косгутж коржг жнцж, цжмжй цжхгжрмж бахезжни жвжрд жрцжуа светофор. Куд зжгъунцж, уотемжй, Гвардейскийи гъжунгбжл цжуй жгжр берж хуждтолгитж, жма кустуати хуждтолгитжн надмж рацжун ахид зин фжууй, уой фуджй надбжл исжвзуруй тжссаг уавжр.

Адæмæй беретæн сæ курдиæтти хæццæ æхсæнадон уатмæ æрбацæун кæмæн нæ бантæстæй, уони хæццæ ба Тускъати Таймораз радзубанди кодта телефонæй.

Цæргути хæццæ уæхæн фембæлдтитæ раздæри хузæн æнцæ хъæбæр ахсгиаг. Е уобæл дзорæг æй, æма алли адæймаги хæццæ дæр фембæлунмæ, алли фарста равзарунмæ дæр æма алкæмæн дæр феййагъаз кæнунмæ хецауадæ цæттæ ке æй, уобæл.

АГЪАЗ – ÆРИГОН БИЙНОНТÆН

ПАДДЗАХАДОН СУБСИДИ -ЦÆРÆНУÆТТÆ PAЙСУНÆН

Хæстæгдæр рæстæг фондз æма инсæй цæгатиристойнаг æригон бийнонтæн паддзахадон субсидий хузи лæвæрд æрцæудзæнæй фæйнæ еу миллион сомей бæрцæ. Еци фæрæзнити фæрци бийнонтæн фадуат уодзæнæй цæрæнуатон ипотеки еу хай бафедунæн.

Уой фæдбæл Цæгат Иристони Хецауадæ ци сæрмагонд унаффæ исфедар кодта, е хаст æрцудæй 2016-2024 æнзти республики цæрæг бийнонтæн аслан æма еугурфадуатгин цæрæнуæттæ дæттуни фæдбæл регионалон программай уагæвæрди фæлгæти. Программи архайуни барæ ес, дууинсæй анзи кæбæл нæма исæнхæст æй æма гъæути ка цæруй, еци æригон специалистти, уæдта ахуради, культурæ æма æнæнездзийнадæ гъæуайкæнуйнади къабæзти косгути.

Фарстамæ æркæсуни фæсте, Хецауади иуонгтæ исфедар кодтонцæ, аци хатт уæхæн субсиди ка райсдзæнæй, еци бийнонти номхигъд.

Еумæ райсгæй, 2022 анзи уæхæн паддзахадон субсиди райсдзæнæнцæ 350 æригон бийнонтемæй фулдæр.

ЖХСÆНАДÆ ÆMA ДИН: АДÆMИ ЕУДЗИЙНАДÆ ÆMA ÆДАСДЗИЙНАДÆ

ЕМЗУНД-ЕМВЕНДЕЙ НИН БАНТЕСДЗЕНЕЙ НЕ КАРНИ РАЙДЗАСТДЗИЙНАДЕ

Нæ республики пусулмæнтти Уодварнон управлений хъæппæресæй Дзæуæгигъæуи арæзт æрцудæй, тумбул стъол ке фæххонунцæ, уæхæн мадзал нæ нури цардарæзти ахсгиаг фарстай фæдбæл.

Нæ республики арæзт æрцудæй тумбул стъол «Адæмти еудзийнадæ – не 'хсæнади националон хуæдхуздзийнадæ багъæуай кæнуни фæрæзнæ».

Архайдтонцæ си Цæгат Кавкази пусулмæнтти Уодварнон управленити разамунди минæвæрттæ, уæдта аци динбæл рæстуодæй æууæндæг, æ пайдахæссæг нисантæ ин парахатгæнæг центрти политологтæ, журналисттæ, фæсевæдон æма æхсæнадон организацити кустаразгутæ.

Мадзали архайгутæ æрдзубанди кодтонцæ уæхæн фарстатæбæл: «Æхсæна-

дон-моралон уагæвæрдбæл ци фæззиндтитæ ахедунцæ», «Адæми еумæйагон уодигъæдон хæзнати рахуæцæн – динбæл æууæндундзийнадæ», «Фæсевæди 'хсæн æнæуинондзийнадæ кутемæй ирæзуй».

Мадзали ци фарстатжбел цеудзеней дзубанди, уой туххей райдайени белвурдей радзурдта не республики муфтий Гуецелти Хаджиморат. Ци гъудите загъта, уоней се сейрагдертей еу адтей: адеймаг ехе доменте уелдер ку кена ехсенади еумейаг цардиуагей, уед еци ехсенади ема паддзахади цергути 'хсен еудзийнаде ема кередзей ледерундзийнаде некед уодзеней:

– Еци гъуддаг абони мах ирдей уинен Нигулени, адеймаг е фарсме ке церуй, уонебел ку не гъуди кена, уед уоме

уодварни уæлтæмæнадæмæ макæддæр енгъæлмæ кæсæ. Е дзорег ей, ема ефсарæ, лæдæрундзийнадæ ема имæ хумæтæг адæймагундзийнадæ егириддæр еверд ке некеми 'нцæ, уобæл. Кæцифæнди дини бундори дæр ес еудзийнади нисан. Мах дæр абони ерембурд ан уомæ гæсгæ, цæмæй еумæйагæй еркæсæн ема исбæлвурд кæнæн, адеми уодигъедон царди, уæдта не 'хсæнади беретæ фесинмæ зундбæл хуæст цæмæн енцæ, ема нæ ци бакæнун гъæуй, цæмæй нæ еумæйаг архайди фæрци уæхæн уавæр кунæггонд ерцæуа.

Мадзали архайгутæ сæ радзубандити баханхæ кодтонцæ, абони Уæрæсей еумæйаг цард фехалунвæндæ кæмæ ес, уæдта ибæл архайгæ дæр карзæй ка кæнуй, еци фæсарæйнаг паддзахæдти зæранхæссæг миути уæлдай сæрмагонддæр æргомздæхт Кавказмæ ке цæуй, уой. Уобæл æй сæ архайд, цæмæй ихæлд æрцæуа нæ адæмти медастæу еудзийнадæ, цæмæй фæккæрæдземæ уонцæ.

Дзубанди ма цудей, не нури цардарезти нин телеуинунаде, интернет, се хецце ба ма гаджетте, аллихузон социалон хизегте ци зерандзийнаде хессунце, уобел дер.

Лæдæрд æй, уонæми ес сæхе хуарздзийнæдтæ дæр – информаци тагъддæр хъæртуй адæймагмæ. Фал еци «тагъддзийнади» хæццæ ба нæ цардмæ хъæртунцæ уæхæн тæссаг фæззиндтитæ, куд, зæгъæн, æзмæлд «Колумбайн»-и зæранхæссæг идеологи æма берæ уæхæн æндæртæ. Е æй фесинмæ зунди æвзартæ кæми исирæзуй, уæхæн будур, ци си «ирæзуй», е æ фæсте расайуй, дзиллæн æ исонибонæн устур бæлæхтæ ка хæссуй, уæхæн фæззиндтитæ, уæлдайдæр ба ирæзгæ фæлтæрти сæри зунд усхъуммитæгæнæн.

Еци еугур ахсгиаг фарстатæ æвзаруни фæдбæл агъазиау куст кæнуй политолог Янæ Омелина. Æма аци мадзали радзубанди кæнгæй, загъта:

- Муфтий Гуæцæлти Хаджиморат нин раст жма бжлвурджй балжджрун кодта «Колумбайн» ци жй жма нж иржзгж фжлтæртæн цæйбæрцæбæл устур зæранхæссæг æй, сæ сæри зунд син æверхъаудзийнæдтæ аразунмæ куд ардауй, уой туххæй. Уой фудæй исахид æнцæ алли рауæнти, еу скъолай ахурдзау хуæцæнгарз ку райсуй жма жхе каржнти жхсун ку байдайуй, уæхæн фæззиндтитæ. Еци лухкæнуйнаг фарстатæмæ сæрмагонд æргом æздæхт **жрцуджй**. У**ж**х**ж**н ф**ж**ззиндтит**ж** абони бундзарей исескъунунбел евеллайгей ку не архайен, уед фестедер ба террористон-экстремистон фудракæндти, кæстæрти хемаруни цаути нимæдзæ никкидæр фулдæргæнгæ цæудзæнæй. Сахар Ижевски æрæги ци цаутæ 'рцудæй, етæ еухатт дæр ма уой æвдесæн иссæнцæ, æма уæхæн уавæрæн аллирауæн дæр æрцæуæн ке ec...

Гуæцæлти Хаджиморат ма куд фегъосун кодта, уотемæй ноябри кæрон сахар Пятигорски арæзт æрцæудзæнæй еума ахсгиаг мадзал динбæл æууæндæг фæсевæдæн. Уоми дæр каст цæудзæнæй не 'хсæнади еудзийнадæ-æмзæрдæдзийнади федар кæнунæн агъазгæнæг фарстатæмæ.

ГУБУРТИ Зæлинæ

«ÆРБАБАСТОН МÆ АСТÆУБÆЛ МÆ ХЪÆМА...»

Еугурейдер ей куд не ледердтенце, тугъдме цеун ци 'й, уой. Æма мадзалме ка ерембурд ей, уоней берете, уелдайдер ба силгоймегте сехебел хуецунбел кед архайдтонце, уеддер хаттей-хатт ба се цестисугте не бауорамиуонце, фал се уеддер римахстонце, цемей се белццентти ма зердхъурме кенонце.

Валентинæ Абрамянц Донбассме фендараст кодта е фурт Анушавани. Æма уотæ загъта:

– Ку имæ фæдздзурдтонцæ, уæд æхе нæ фæттиллеф кодта, исфæндæ кодта украинаг неофашисттæн нихкъуæрд раттуни гъуддаги архайун. Лæдæретæ, мадæ æма фидæн цæйбæрцæбæл зин æй сæ бæдоли тугъдон уавæртæмæ 'рветун. Нæ фуртæн æхецæн дæр ес дууæ минкъий сувæллони. Хуцаумæ ковдзинан æма кордзинан, цæмæй сæрæгасæй исæздæха æ хæдзапæмæ!

Дзотцойти Дилярæ ба загъта:

Абони кæд мæтъæл ан, уæддæр

нæ зæрдæ дарæн, æма хæстæгдæр рæстæг ба цийни цæстисугти хæццæ æгасцо куд зæгъæн нæ фурттæн, еци амонд алли мади дæр куд уа!.. Дуйне сабур уæд, нæ кæстæртæ ба амондгу-

нæй цæрæнтæ!

— Финддæс анзей размæ æфсадæй исæздахтæн. Зæнхкосæг бийнонтæ ан, æма тæккæ тиллæг æфснайуни афонæ бæргæ 'й, фал багъудтæн æма мин цæугæ рауадæй ме 'фсæддон ихæс æнхæст кæнунмæ, — загъта æрæдойнаг лæхъуæн Кокайти Эрик. — Разæнгардæй цæуæн, ан аллихузон адæмихæттити минæвæрттæ, базонгæ ан кæрæдзей хæццæ, хæларæй цæрæн. Æнæмæнгæ, уæлахези хæццæ исæздæхдзинан!...

Бæлццæнттæн фæндараст зæгъунмæ, сæ хеуæнттæн нифситæ æвæрунмæ æрбацудæй Цæгат Иристони Сæргълæууæг Сергей Меняйло. Æма æ радзубандий загъта:

 Еугæр уæхебæл æфсæддон уæледарæс искодтайтæ, уæд цæттæ айтæ, нæлгоймагбæл ци устур ихæс æвæрд ес, уой кадгинæй исæнхæст кæнунмæ. Нæ фæттарстайтæ, нæ баримахстайтæ уæхе, æма е дæр лæгдзийнадæ 'й. Рæстдзийнадæбæл тох кæнæн, æма уæлахез дæр æнæмæнгæ мах уодзæнæй! Ходуйнагтаг, æведауцæ миутæ уæ сæрмæ ма 'рхæссетæ, ка айтæ, кæцæй айтæ, е уи иронх ма уæд. Сæйрагдæр ба — тугъди тæссаг уавæрти уæ ихæс æнхæст кæнгæй, байархайетæ уæ цард багъæуай кæнунбæл æма сæрæгасæй исæздæхетæ уæ хæдзæрттæмæ, уæ бийнонтæмæ.

Фæстæдæр Сергей Меняйло æфсæддонти 'хсæнмæ бацудæй, уæдта ниййергути хæццæ дæр зæрдиуагон дзубанди кодта.

«Фудбон æма фудлæг берæ нæ хæссунцæ...» Нæ рагфидтæлти аци зундгин загъд абони еума хатт æримисгай, уой загъуйнаг ан, ама дуйнеуон уавæртæ нури доги æмæнтъеригæнгутæй нæ Райгурæн бæстæн берæ аллихузон фудæвзарæнтæ ка аразуй, уонæн се миутей неци рауайдзеней - уа не уа, уæддæр син кæронгонд æрцæудзæней. Не адем е феразондзийнаде жма ж хъауржй цжйбжрцжбжл тухгин жй, уой ба не 'знжгтж цал жма цал хатти бавзурстонце сехебел. Ема нур нæ нихмæ ка архайуй, етæ кæд еуцайбарцадар сагьас канунгьон жнцж, ужд жй гъжуама балжджронца: на адами хъаура ама нифсан нецихузи ес басæттæн. Æма еци «æрбалæборæ-æрбалæборгутæ» сæ кеми ку не 'рцæуонцæ, уæд сæбæл мæгури бон кæндзæнæй.

Ужржсей 'рдигжй сжрмагонд тугъдон операци ба ци нисанеужгжй аржэт жрцуджй, е кжржй-кжронмж жнхжстгонд жрцжудзжнжй. Украини жрфедар уодзжнжй уоми цжржг еугур аджитжн джр зжрджмждзжугж цардаржэт, кждджри хузжн си етж хжларзжрдж-жмзунджй аразун байдайдзжнжнцж сж райдзаст карнж... Æма нур еци гъуддагбжл ка тох кжнуй, сжрмагонд тугъдон операций архайгжй, нж еци жфсжддонтж ба сжржгасжй исжэджхдзжнжнцж нжхемж: сж ниййергути размж, сж бий-

АДÆМИ ЦÆСТÆ УИНАГÆДÆР ÆЙ!..

ФИДИБÆСТÆБÆЛ ÆНОВУД УНÆЙ ИХÆСГИН АН!..

Райгуржн бжстж ржстуоджй уарзун, жновуд ибжл ун жма багъжуаги ж сжрбжлтау бахъиамжт кжнунмж цжттж ун – ужхжн зундирахаст нури хжлхъой ржстжги ужлдай ахсгиаг жй не 'хсжнади жхсжн. Уомж гжсгж жхсжнадон цжстингас бжлвурдгжнжг Еугурцждесон центри жртасгутж дзиллон жрфарст

«Ду патриот дæ?» фарста уæрæсейæгтæй кæмæ равардтонцæ, уонæн сæ 54% сæхе исхудтонцæ æнæсеккагæй патриоттæ – аци бæрæггæнæн 2000 анзæй фæстæмæ æй тæккæ бæрзонддæр. Уæдæй ардæмæ зингæ фендæрхузон æй, патриотон зурдирахастбæл хуæст ун ци амонуй, уой лæдæрундзийнадæ дæр: кæд

цæ, æма е амонуй «уотид дæ бæстæ уарзун», ужд нур ба фжссжйрагджр жй, «бжсти хуарздзийнаджн косун жма архайун», зжгъгж, гъуди. Никки ба ма, Уæрæсей нихмæ æдзæстуарзон паддзахæдти 'рдигæй ци æфхуæрæн дзубандитæ игъусуй æма аллихузон санкците ареазт цеуй, уома гасга зинга-зинга фаффулдæр æй, патриот ун амонуй нæ бæсте цийфенди ефхуерен даутæй гъæуай кæнун, зæгъгæ, ка гъуди кæнуй, уони бæрцæ. Нæ Райгуржн бжстжй цжмжй сжрустур ун нин жнгъезуй, зжгъгж, джнцитж нимади ба, фиццагидæр, койгонд цæуй Хъирим Уæрæсемæ æрбайеу кæнуни, Донецки æма Лугански Адæмон Республикити банимади, спорти уæлахезти туххæй. Уой хæццæ ба, ци адæми бафарстонцæ, уонæн сæ æртиккаг хай бæлвурдæй неци зæгъунгъон разиндтæнцæ. Алли дæсæймаг адæймаг ба уотæ дæр загъта, гъома, сæрустур цæмæй гъæуама уæн, уæхжнжй фестаг 10-15 анзей дергъи неци уоййасæбæл æрцудæй.

æма раздæр уотæ æнгъæл уиуон-

ЗУНДГИН ЗАГЪДМÆ МА ИГЪОСÆГ КУ УИДÆ!..

Еу лæг æ фуни фæууидта, цума форди билгæрæнтти зменсæбæл цæуй,
æ фарсмæ ба – Хуцау.
Æма æ царди хабæрттæ
уайтæккæ æ зæрдæбæл
æрбалæудтæнцæ. Цийни
бæнттæ ку æримисидæ,
уæд æ рази февзуриуонцæ
дууæ фæди. Фудонхи хабæрттæ ку рауайиуонцæ
æ цæститæбæл, уæдта
имæ еунæг фæд разиннида

имæ еунæг фæд разиннидæ. Æрмæтъæл æй лæг æма Хуцауи фæрсуй:

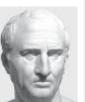
– Уота ку дзурдтай, еунагай да на ниууадздзанан, загъга. Мадта уад уота цаман рауадай, ма такка тухстдар – сагъассагдар растаг ма фарсма цаманна адта, еунагай ма цаман ниууадзиса – еу фадай андар ку на уида ма фасте?

Хуцау ин равардта ужхжн дзуапп:

– Еунæгæй дæ некæд ниууагътон. Надбæл еу фæдæй æндæр уомæн нæ уидæ, æма дæбæл бæлæхтæ, фудæвзарæнтæ ку ниггæр-гæр ласиуонцæ, уæд дæ мæ гъæбеси хæссинæ...

Кæд æцæгæйдæр уотæ 'й, уæд си мах, Уæрæсей хумæтæг дзиллæ ба цæмæн феронх ан? Фæстаг дзамани нæбæл аллихузи фудæвзарæнтæ ехуардæй ке гæр-гæр кæнунцæ, уой Хуцау нæ уинуй? Цæмæннæ нæ ервæзун кæнуй уонæй? Æви е дæрæ фæндæй исæнтæст адæми рагъæвзарæнтæй дехтæ кæнуй: кедæрти æцæгæйдæр æ гъæбесмæ исесуй æма син алцидæр ес уæлдайгунтæй, адæмæн сæ фулдæрей-фулдæр хай ба марамæлайи евгед изайунцæ... Æма е раст æй?...

Марк Тулий ЦИЦЕРОН, рагон ромаг политик, финсæг: «Уадзæ æма алкедæр æ ацъагъуитæ базонæд æма æхуæдæг карзæй тæрхон кæнæд æхецæн, æ аккагдзийнæдтæн æма аййепитæн...»

Бæргæ-бæргæ, аци зунд-гин загъдмæ ку байгъосиуонцæ æма уотемæй сæхемæ ку 'ркæсиуонцæ, абони хецаудзийнади бæрзонд бунæттæ æрахæссунмæ кенæ депутаттæ исунмæ ка тундзуй, еци некетæ æма нецитæ, уæд æй, ка 'й зонуй, балæдæриуонцæ, æцæгæй ци 'нцæ уой, æма сæ хебæлæнвæрсундзийнадæ сæмæ фæннидæндæр уидæ... Фал – кунæг!..

Федор ДОСТОЕВСКИЙ (1821-1881), финсæг: «Адæймаги медæгæ сæйрагдæр зунд нæй, фал – уодиконд, зæрдæ, харакет кемæнтæ, раздзæуæг гъудитæ...»

Еугур еци менеугутæй хайгин бæргæ ку уиуонцæ, абони нæ цардиуаги хабæрттæ кæмæй

аразгæ 'нцæ, етæ. Сæ дзубандитæй зундгинти хузæн бæргæ фæззиннунцæ, фал сæмæ сæ миутæмæ гæсгæ ба зæрдерухдзийнадæй æгириддæр неци ес, уæдта сæ, æвæдзи, е уоййасæбæл гъæугæ дæр нæ кæнуй – хъоргæнæг син æй – сæ сагъæс айдагъдæр сæхе гъуддæгутæ аразунбæл æй...

Артур КОНАН ДОЙЛ (1859-1930), англисаг финсæг: «Къанæуттæ еци-еу сауæдонæй бæргæ ралæдæрсунцæ, фал си еуетæ фæуунцæ рæсог, иннетæ ба – лæкъун...»

Адæм дæр сауæдони хузæн æнцæ: ка си рантæсуй, еци

адæймæгутæй еуетæ арфиаг менеугутæй хуæрзæнхæст фæуунцæ, иннетæ ба нецæййæгтæ рауайунцæ, сæ бийнонтæн дæр æма дзиллæн дæр мастхæссæг. Нæ рагфидтæлтæмæ уæхæн æгъдау адтæй: æ цардиуагæ хуæздæрмæ раййевунмæ зонгæ-зонгæй ка нæ аразидæ, уонæбæл бахъоди кæниуонцæ. Нур ба?.. Бавзарай уæхæнæн бауайдзæф кæнун – дæхуæдæг фудгини бунати равзурдзæнæ...

И.В. ТЮЛЕНЕВ (1892-1978), жфсади инжлар, Советон Цждеси Бжгъатжр: «Сталинжн ку фегъосун кодтон, Орджоникидзейаг операци знаги бустжги нидджржнжй рахецжн жй, зжгъгж, ужд мин ци загъта, уомжй багъуди кодтон ужхжн загъд: «Иржнтти ба жз хуарз зонун, сжрустур аджм жнцж, аржхсунцж Фидибжсти сжрбжлтау фжллжуунмж...»

«НÆ МÆЛÆТДЗАГ НИХКЪУÆРДÆЙ ЗНАГ ФÆЛЛЕДЗÆГИ ÆЙ!..»

Гизæли тугъдон операци куд цæттæгонд æрцудæй æма рахецæн æй, уой туххæй бæлвурд радзурдта запаси гвардий болкъон Михаил ПАВЛЕНКО. Уæд е адтæй 93 гвардион артиллерион полкки командир. Полк бахаудтæй 1942 анзи кæрони сахар Орджоникидзей бунмæ ка тох кодта, еци 11-аг гвардион фестæг æфсади корпусмæ.

– Кавказбæл тох, – загъта М. Павленко, – æ уагæ æма ахедундзийнадеме гесге адтей агъазиау Устур Фидибæстон тугъди дзамани. Немуцаг оккупанттæ кæд Мæскуй бунмæ дæрæнгонд æрцудæнцæ, уæддæр сæ идарддæри нимпурститæ нæ ниууагътонца. Куд зонан, уотемай знаг 1942 анзи æ сæйрагдæр хъауритæ исаразта Сталинградмæ æма Кавказмæ. Ардæмæ æмпурсгæй, фашистон æрдонгтæ гъавтонцæ нефть ема тиллеггин районте байсунмæ. Уомæй уæлдай ма сама адтай никки жндар нисанте - Хестег Хорискесен **жма** Индим**ж** бампурсун.

1942 анзи 25 августи знаг байахæста Мæздæг. Мах тугъдтити хæццæ цудан Нальчикки рдæмæ. Уавæр адтæй хъæбæр уæззау æма тæссаг. Æма советон командæкæнуйнадæ æвæстеуатæй агъаззаг мадзæлттæ исаразта Кавказ багъæуай кæнуни гъуддаги. Алли рауæнтæй ардемæ æрвист цудæнцæ нæуæг æма нæуæг æфсæддон хæйттæ. Арæзт цудæй аллихузон гъæуайкæнуйнадон федæрттæ, æфсæдтæ еудадзуг ефтонггонд цудæнцæ нæуæгдæр хуæцæнгæрзтæй.

Баксан æма Мæздæги размæ районтæ байахæсгæй, фашисттæн сæ бон нæ бацæй идарддæр цæун. Æма кæд сентябри, сæ идарддæри нимпурсти рæстæг, сæ къохи бафтудæй Малгобек байсун, уæддæр ацирдæмæ æнтæстгинæй æмпурсун нæбал ба-

феразтонце. Не 'фседте бауоредтонце знаги.

25 октябри немуцаг фашистте ербампурстонце Баксани 'рдигей, дуккаг бон ба — Майский ема Котляревски 'рдигей, ема се них исаразтонце сахар Орджоникидземе. Æрбалеборунме гъавтонце Даргъ-Къохи 'рдигей, фал е се къохи не бафтудей, уед. Чиколай 'рдеме раздехгей, емпурсун райдедтонце ецирдигей. Байстонце Алагир ема Æредон. Æма дууердигей се 'ргом исаразтонце не республики столицеме.

— Не 'фсæдти нихмæ знаг æрбампурста 2 ноябри, — дзоруй идарддæр М. Павленко. — Авиаций хъаурæгин бомбардировкити фæсте знаг байахæста Саниба æма Гизæл. Немуцаг танкити къуар æ над исаразта Орджоникидземæ, иннæ къуар ба — Æрхонкæмæ. Изæрæрдæмæ байеудагъ æнцæ карз тугъдтитæ мах артиллери æма знаги танкити æхсæн, æма знагæн идарддæр рацæун æ бон нæбал иссæй.

Ноябри еци бæнтти советон командæкæнуйнадæ исаразта никки ахсгиагдæр мадзæлттæ сахар багъæуай кæнуни туххæй. Ардæмæ ма никкидæр гæлст æрцудæй уæлæнхасæн æфсæддон хæйттæ, танкити нихмæ тохæг цалдæр артиллерион полкки.

3 ноябрей фестеме знаги нимпурст хъебердер арезт цудей Ногир ема Æрхонки 'рдеме.

Советон команджкæнуйнадæ æфсæдти размæ исæвардта ихæс: знаги нихмæ нимпурсун æма 'й ниддæрæн кæнун. Не 'фсæдти нимпурст райдæдта 7 ноябри еци-еу рæстæг цæгатхорискæсæн æма хонсари 'рдигей. Æма 9-аг Æфсади хæйттæ знаги ку æрбалхъивтонцæ аллирдигæй, уæд æртухсти бахаудтæнцæ, 11 ноябри ба бустæгидæр дæрæнгонд æрцудæнцæ. Мингай фашисттæ мардæй æма сæдæгай танкитæ сугъдæй байзадæнцæ тугъди будури. Гъе, уотемæй рахецæн æй Гизæли тугъдон операци.

Сахар Орджоникидзей бунма карз тугъд райдаедта, Устур Фидибæстон тугъди хъæппæрес советон жфсждти къохи ку бафтудей, уехен историон жууелти. Советон жфсаджн ж бон бацӕй айдагъ немуцаг-фашистон **жфсждти** бауорамун нж, фал хъаурагин нимпурст исаразун. Гизæли тугъдон операци адтæй 1942 анзи фиццаг æнтæстгин операци. Æ тугъдон – агъазиау рахастдзийнадей уелдай ма, е хъжбжр агъаз фжцжй советон **жфсждти** нифс фжффулджр кæнунæн. Мæздæг æма Орджоникидзей размæ тугъдтити нæ салдæттæ æма афицертæ ци дзиллон æхсарæ равдистонцæ, уомей белвурд зиндтей ефсæдти тугъдон арæхстдзийнадæ жма нифс жрбалжборжг знагбæл æнæмæнгæ фæууæлахез

– Мæн, куд артиллеристи, уотæ фæндуй, – загъта æ радзубандий кæрони М. Павленко, – уæлдай хъжбæрдæр артиллерий устур ахедундзийнадæ байамонун Гизæли операций. Комкоммæ дзоргæй, немуцаг танкити хъжбæрдæр дæрæн кодтонцæ артиллеристтæ. Байамонунæн фагæ 'й е дæр, æма нæ полкки сержант Тарликовский æма кæстæр сержант Бармини еунæг дзармадзан басугъта знаги 16 танки. Артиллери æхе æвдиста æцæг «тугъди хуцауæй».

Сахар Орджоникидзей размæ НКВД-ий æфсæдти 273-аг полкки куд тухтæй, уой туххæй адтæй запаси болкъон **Дмитрий ВАЩЕН-КОЙ** дзубанди.

Нæ полк арæзт æрцудæй
 Новосибирски размæ, æма 1942

анзи августи æрвист æрцудæй Орджоникидземæ. Æрбунат кодтан сахари хонсар-хорнигулæн кæрони. Рахесæрдигæй нæ синхаг адтæй 26-аг Ленини орденхæссæг Хъиримаг арæнгъæуайгæнæг æфсæдти хецæн полк, галеуæрдигæй ба – 292-аг гурдзиаг полк.

Еци рæстæг сахари медæгæ æма æ кæрæнтти арæзт цудæнца федартта. Уобал ахсавай-бонай, фаллад на зонгай, кустонца сахари царгута. Мах полкки размæ, зæгъæн, архайдтонца ирон ама уруссаг театрти артисттæ. Адæм къахтонцæ танкити нихмае арф къахтитае. Æфсæддонтæ дæр æма сахари цæрæг адæм дæр хуарз лæдæрдтæнцæ, аци арæнтæбæл се мелетдзаг тохи нихме гъеддухей леуун ке гъеудзеней. Еугурæйдæр лæдæрдтæнцæ, цийфæнди ку фæууа, уæддæр æрбалæборæг знагæн æрбауадзæн ке нæййес Арвикоммæ дæр **жма** Орджоникидзей размæ дæр.

Уавер уелдай уеззаудер фæцæй 2 ноябри – знаг Гизæл ку байах жста жма сахарм жку 'рбахæстæг æй, уæд. Ами, адæгти, нæ полкки æфсæдтæ исæмбалдæнца немуцаттабал. Тугьди бацудæй артиллери æма немуцæгтæ фестеме цеун райдедтонце, 3 ноябри ба нæуæгæй фондз немуцаг танки æма фестæг æфсади батальон нæуæгæй æрбампурста не 'фсæдтæмæ. Артиллеристтæ си æртæ танки ку басугътонцæ, уæд иннетæ, уæдта батальон фæстæмæ раздахтæнцæ. Фал бабæй дуккаг бон нæуæгæй, уæлæнхасæн æфсæдти агъазæй, исфæнда кодтонца Гизалаей сахари 'хсжн надбжл жрбампурсунмж. Знаги ма Арвикоммæ гъудæй 800 метри, фал еци фæндæ сæ къохи на бафтудай – не 'фсадта гъеддух феллеудтенце, ема сæ не 'рбауагътонцæ.

Фембæлди архайгутæ (галеуæрдигæй рахесæрдæмæ): бадунцæ - ЗÆНГИАТИ Владимир, Николай БУРЛАК, Антон КАРАВАЙ, Дмитрий ВАЩЕНКО; лæуунцæ - А. КОЗЛОВСКИЙ, РÆМОНТИ Геуæрги, Валентин КАЛЕНЮК, ЗÆЛЕТИ Михаил, АБАЙТИ Александр, Михаил ПАВЛЕНКО, Орджоникидзей æфсæддон комиссариати косæг Д.ХАЛМАНСКИХ, НИГКОТИ Беза.

6 ноябри нæ полкмæ æрбацудæй морякти ротæ. Уой размæ ба етæ танкитæ æхсæн топпитæй басугътонцæ цалдæр немуцаг танки. Æрбахъæрттæнцæ реактивон минометтæ – «Катюшитæ» дæр. Æма етæ цалдæр хатти ку бахстонцæ знаги, уæд немуцæгтæ нæбал бандиудтонцæ махæрдæмæ æмпурсун.

Знаги нихмæ еумæйаг æмпурст 7 ноябри ку райдæдта, уæд фестæг æфсæдтæн агъазиау агъаз кодта нæ авиаци. «Ил» хуæдтæхгутæ еци еугæндзонæй цудæнцæ æма цудæнцæ атаки æма сугътонцæ немуцаг танкити.

– Орджоникидзей бунмæ тугъдтитæ, – дзурдта Д. Ващенко, – адтæнцæ хъæбæр карз, фал уæддæр знаг дæрæнгонд æрцудæй. Еци уæлахездзийнадæ адтæй Сталингради размæ советон æфсæдти агъазиау уæлахези райдайæн.

Идард Сибирей Кавказ багъеуай кенунме иссуденце 273-аг полкки ефседдонте. Ардеме, сахар Орджоникидзе багъеуай кенунме, 1942 анзи феззеги не Райгурен бести столице Мескуйей ервист ерцудей НКВД-ий ефседти 34-аг полк дер.

– Мах уайтæккæдæр æрвист æрцудан федæрттæ аразуни куститæмæ, – загъта еци полкки снайперти взводи командир Николай Антони фурт БУРЛАК. – Нуртæккæ турбазæ кæми æй, уой рази, Ной Буачидзей гъæунги, Калакмæ надбæл æма æндæр рауæнти аразтан доттæ. Ами, сахари, нæ куститæ ку рахецæн æнцæ, уæдта федæрттæ аразун райдæдтан Арвикоми надбæл, сауæнгæ Казбегий гъæуи уæнгæ.

Немуцæгтæ Гизæл ку байстонцæ, уæд мах сахармæ æрбацæуæнтæ гъæуай кодтан, нуртжкке сувеллентти сейгедонæ кæми æй, уоми, æма Ной Буачидзей гъжунги. Уой фжсте ба знаги нихмæ тухтан Мичуринай Æрадони 'хсан. На полкки фиццаг батальон æмпурста Гизæлмæ. Аци батальони адтæй номдзуд бæгъатæр автоматчик Петр Барбашов. Атаки рестег нæ хъæбæр хъор кодта знаги еу дот – уордигæй еудадзуг æхста пулеметчик. Петр Барбашов ибæл гранат багæлста, фал уæддæр пулемет нæ банцадæй. Уæд е бабурдæй доти размæ æма ибæл æхе багæлста. Æ дессаги лагдзийнади туххай ин лавард **жрцуджй** Советон Ц**ж**деси Бæгъатæри ном.

Гизæли тугъдон операций Советон Цæдеси Бæгъатæри ном райста бронетанккин батальони командир капитан Кузнецов. Знаги нихмæ бæгъатæр тох кодтонцæ сурхæфсæддонтæ – æнсувæртæ Остапенкотæ. Сæ еуемæн лæвæрд æрцудæй Ленини орден, иннемæн ба – Советон Цæдеси Бæгъатæри ном.

Не 'фсæдти нифс æма бæгъатæрдзийнадæ адтæй берæ, ци доттæ аразтонцæ, уонæбæл финстонцæ: «Тоги зæйтæ ку райвулонцæ сахари гъæунгти, уæддæр сахарæн раттæн нæййес!» Æма æфсæдтæ исæнхæст кодтонцæ сæ ардбахуæрд – знаги сахармæ не 'рбауагътонцæ.

Æ дзубандий кæрони Н.А. Бурлак зæрдиаг дзурдтæ загъта, полккæн федæрттæ аразуни кустити ка агъаз кодта, еци студенттæн. Еци гъуддаги æфсæдтæ хъæбæр арфиагæй байзадæнцæ сахари цæрæг адæмæй дæр. Республики столицæ багъæуай кæнуни гъуддаги сахайрæгтæ куд зæрдиагæй архайдтонцæ, уой туххæй берæ дзурдтонцæ иннетæ дæр.

Дæлболкъон Антон КАРА-ВАЙ радзурдта гье уой туххей. Уæд е адтæй сæрмагонд полкки инженер. Полк арæзт æрцудæй С.М. Кирови номбæл арæнгъæуайгæнæг училищей афицертæ æма курсанттæй. 1942 анзи училище каст ка фæцæй, етæ сæ митингти командæкæнуйнадæй ракурдтонцае, цамаей си аразт **жр**ц**ж**уа хец**ж**н **жф**с**ж**ддон хай **жма син байхжс кжнонцж сахар** гъæуай кæнун. Сæ курдиадæ æнхæстгонд æрцудæй. Фæстæдæр ба аци полк, иннæ уæхæн æфсæддон хæйтти хæццæ, иссæй хецæн дивизи. Æ командир ба иссæй инæлар Киселев.

Федæрттæ аразуни рæстæг А. Каравай ци саперти батальони адтæй, уой доттæ æма дзоттæ аразта сахар Орджоникидзей.

– 1942 анзи октябри кæрони, – зӕгъуй А. Каравай, – сахар Орджоникидзе иссей сермагонд федар район. Арæзтадон кустити нин устур агъаз бакодтонца сахари промышленнон кустуæттæ æма цæрæг адæм. Æма нæмæ кæд механизмтæ нæ адтæй, уæддæр пайда кодтан алли фæрæзнитей. Завод «Электроцинк» нин равардта уæзесæн кран, «Стеклотарæ» – цемент. Вагæнттæ цалцæггæнæн заводи косгутæй арæзт æрцудæй сæрмагонд бригадитæ, етæ аразтонцæ танкити нихмæ цæнгæт «узунтæ». Вагентти целхите къуаргейттей нихастонце кередзебел, ема се евардтан сахари гъеунгти.

Аллихузон мадзæлтти фæрци сахари цæрæн хæдзæрттæн се 'мбес арæзт æрцудæнцæ федæртти хузи, доттæ æма дзоттæ арæзт цудæнцæ хæдзæртти æма æндæр рауæнти. Еци гъуддаги мах испайда кодтан Севастополь, Ленинград æма Сталинград гъæуай кæнуни фæлтæрддзийнадæй.

Партион жма фжскомцжде-инна жфсжддон хжйтти хузжн, ард хуардтонцæ: «Еу ампъез дæр фæстæмæ нæ!» Мах хуарз лæдæрдтан, фæстæмæ цæуæн ке нæййес, уой. Æма цæттæ адтан знаги нихме мелетдзаг тохи бацæунмæ. Знагбæл æнæмæнгæ фæууæлахези туххæй, æфсæдте се хъауре ема ехсаре равдистонца Гизаели тугъдтити. Сахарма хастаг немуцагта бера мините ниввардтонце адегти. Хъуæцæгæнагæ шашкитæй испайда кæнгæй, не 'фсæддонтæ бацæуæнтæ аразтонцæ, минитæ кæми æвæрд адтæнцæ, уоми. Гизæли тугъдон операций берæ сурхефседдонте ема афицерте фескъуелхтенце. Е адтей еугай адæймæгути нæ, фал дзиллон бæгъатæрдзийнадæ.

Фестæг æфсæдтæн хъæбæр агъаз кодта авиаци. Хуæдтæхгутæ берæ къуæрттæй тахтæнцæ ема тахтæнцæ знаги позицити сæрмæ, уæлдæфи атакæ кодтонцæ немуцаг авиаций. Мах бомбæгæлдзгутæ, кунæггæнгутæ ема штурмовиктæ енцад не уагътонцæ знаги. Махей алкедæр уидта, не авиаций ратахти фесте немуцаг танкитæ куд сугъдæнцæ, уой. Не авиаций бæгъатæр тугъдон архайгутæ никки нифсгундæр ма кодтонцæ еугур ефсæдти.

Нæ авиаций туххæй А. Каравай хумæтæги нæ дзурдта, - уой архæйдтитæ деси æфтудтонца туххай ца туххай дзурдтонце не инне иуазгуте дер – фестег ефседте ема артиллерион æфсæддон хæйтти минæвæрттæ. Авиаций туххæй лæмбунæг радзурдта бæгъатæр техег ЗÆНГИАТИ Владимир. Уомжн знаг жргжлста ж хуждтæхæг, содзгæ дæр ма кодта, фал уæддæр æгасæй байзадæй, мардбæл дæр æй банимадтонцæ, уотемæй ба знагæн уæлдæфей кодта хъаурегин цефте. Владимир жхе бжгъатжрдзийнади туххæй неци дзурдта, фал сæрустурæй кодта е 'мбæлтти кой, етæ тугъди сæхе куд æхсаргинæй равдистонцæ, уой фæдбæл адтæй æ радзубанди.

– Райдайæни нæ авиаций агъаз æфсæдтæн хъæбæр лæмæгъ адтæй, – дзурдта Владимир. – Уомæн берæ анхосæгтæ адтæй, фал махæн, тæхгутæн, зин адтæй нæ фестæг тугъдон æфсæдтæн байагъаз кæнун цæйбæрцæ нæ фæндæ адтæй, уойбæрцæ нæ бон ке нæ адтæй, е.

Не 'фсæдтæ еугурæйдæр ку нимпурстонца, уад уавар бустæги раййивта. Æз службæ кодтон 230 штурмовикти авиаций æвдæймаг полкки, æма нæ куддæр сахар Орджоникидзей размæ æрбарвистонцæ, уотæ активоней архайун райдедтан знаги нихмæ тугъдтити, нæ сӕйрагдӕр ихӕс адтӕй немуцаг танките ема хердмехсен артиллерий батарейте дерен кæнун. Уæд мах райстан хъаурагин хуацангарз – реактивон дзармадзанти нæмгутæ, æма си пайда кодтан айдагъдæр знаги танките ема хердмехсен артиллерий нихмæ.

Майрамадаги разма бера немуцаг танкита фрамбурд ай, загъга, нин ку фегъосун кодтонца, уар мах на них хъабардар исаразтан уордама. Штурмовикта тахтанца 600 ама сауанга 150 метрей барзандан. Ама кад уотемай мах хъабар тассаг рауан авардтан нахе, уардар на нисан къохи афтудай бера антастгиндарай. Ниллагути тахгай немуцаг танкити ку басугътан, уар на тугъдонта акъоппитай рагаппита каниуонца ама нин ардзаф кодтонца.

Нæ авиаци тахтæй эшелонгай. Бомбитæ гæлдзгутæ тахтæнцæ 2-2,5 километрей бæрзæндæн. Устур ахсгиаг адтæй, нæ авиаци фестæг æма иннæ æфсæдти хæццæ æмархайд гъæугæ уагæбæл ке кодта, е. Еци гъуддаги Гизæли тугъдон операцийæн ес устур ахедундзийнадæ.

- Сахар Орджоникидзей бунме, - загъта е радзубандий керони Владимир, - немуцагфашистон ефседти агъазиау къуар деренгонд ке ерцудей, е фессикк кодта фашистон командекенуйнади нисанте. Ема уой ферци, се бон небал бацей Цегат Кавказей е 'нне ефседтен феййагъаз кенуни туххей, еу салдат дер барветун.

Нимпурсти дзамани тугъдтити аллихузон афсадта еумайагай куд тох кодтонца, уой тух-

хæй радзурдта запаси болкъон **Валентин КАЛЕНЮК.**

- Гизæли тугъдон операций растаег артиллери ахуадаег цудай фестаег афсади амраенгъа, - загъта е. - На полкки адтанцае, афсади тугъди агъоммае ка службае кодта, уахаен салдаеттае ама афицертае. Ардамае арцаугай, мах арбунат кодтан сахарай минкъий уоддар. Ами артиллери хъабар берае адтай, ама нимпурст ку райдаедта, уар мах полк дар минкъий гъуддаегутае на исаразта.

Немуцæгтæ Иристони дæрæнгонд ку 'рцудæнцæ, уæдта нæ рарвистонцæ Кубанмæ. Уоми дæр полк æхе равдиста бæгъатæрæй. Тугъд фæцан Берлини.

Устур ахедундзийнада адтай Малгобеки ама Елхотти размае тугъдтитан. Уой туххай ба дзурдтонца иннета.

Æз уæд адтæн 28 фестæг **жфсади** снайперти роти командири хуæдæййевæг, - загъта Михаил МЕДНИКОВ. - На бригада адтæй Малгобеки рази. Ами 1942 анзи октябрей 1943 анзи январме цудей карз тульдтите. Ема кæд знаг Малгобек байахæста, уæддæр æ бон нæбал бацæй идарддер емпурсун. Сахар Орджоникидзей размæ немуцæгтæ дæрæнгонд ку 'рцудæнцæ, уæд мах дæр размæ æмпурстан. Уæд фæццæф дæн, æма цалинме исдзебех ден, уедме не 'фсæддон хай адтæй идард, Хорискесени. Уоми ей баййафтон æз дæр.

Малгобеки размæ тугъдтити сæхе бæгъатæрæй равдистонцæ нæ дууæ æмбæстаги – Советон Цæдеси Бæгъатæр АБАЙТИ Æхсарбег æма 3ÆЛЕТИ Михаил.

– Мах фараст лæхъуæни адтан Киристонгъæуæй. Æз æма Михаилбел цудей евддесгай жнэтж, - загъта Æхсарбег. - Нж еугурей дæр рарвистонцæ еу ротæмæ. Нæ Райгурæн Иристон багъæуай кæнунбæл нæ хъауритæ равдесун нæ хъæбæр фæндæ адтæй. Малгобеки тугъдтитæ карз адтæнцæ. Æз си фæдтæн уæззау цеф. Госпители фесте тупъдтити адтæн Кубани æма Керчи. Фиццаг къуæрттæй еуети хæццæ æз дер рахизтен Хъирими зенхемæ, æма дууæ суткей дæргъи ме мбалтти хацца гъжуай кодтан плацдарм. Уой туххей мин левæрд æрцудæй Советон Цæдеси Бастьатари ном.

Малгобеки размæ тугъдтити, – загъта Зæлети Михаил, – махей еу дер е бунат не ниууагъта, еу дер не феттарстей.

Мæздæги размæ тугъдтити архайдта НИГКОТИ Беза дæр. Уæд е службæ кодта 409-аг сомехаг фестæг æфсади дивизий, взводи командирæй.

– Æртæ суткей дæргъи мах жнæсцохæй адтан тугъди, æма нæ къохи бафтудæй немуцæгти сæ фиццаг акъоппити рæнгъæй расорун. Нæ артиллери фестæг æфсæдти хæццæ кодта æмдзо. Фал уæддæр знаги тухтæ ами адтæнцæ фулдæр æма дууæ мæйей дæргъи размæ рацудан айдагъдæр фондз километри. Сахар Орджоникидзей бунмæ фашистон æрдонгтæ сæ мæлæт ку иссирдтонцæ, уæд мах дæр декабри мæйи размæ бампурстан æма знаги дæрæн кодтан.

Тугъдтитæ Иристони æндæр рауæнти куд цудæнцæ, уой туххæй ба радзурдта уæди 351-аг фестæг æфсади пулеметти взводи командир РÆМОНТИ Геуæрги.

– Нæ полккæн бантæстæй размæ рацæун. Не 'фсæддонтæй беретæ ами равдистонцæ устур лæгдзийнадæ. Роти комиссар Агънати Барис, зæгъæн, атаки ракодта батальон, берæ немуцæгтæ цагъди фæцæнцæ, фал Барис æхуæдæг дæр фæммард æй. Декабри кæрони нæ полк рампурста размæ æма карз тугъдтити архайдта Сурх-Дигорæ байсунбæл. Аци гъæу къуар хатти цудæй къохæй-къохмæ.

Немуцаг фашистон знæгти нихмæ карз тугъдтити сæхе бæгъатæрæй равдистонцæ айдагъ фестæг æфсæдтæ нæ, фал артиллери æма иннетæ нæ, фал фæсфронти ка 'дтæй, еци æфсæддонтæ дæр, зæгъæн, медицинон косгутæ. Уони арæхстдзийнадæ æма бæгъатæр гъуддæгути туххæй радзурдта 276-аг дивизий 404-аг полкки хестæр дохтир Антон КОЗЛОВСКИЙ.

* * *

Республики журналистти ци тугъдонте фембалденце, ете се разме не вардтонце, Цегат Кавкази ци тугъдтите цудей, уони бустеги белвурдей равдесун. Фал цебел федздзурдтонце, уомен ес устур ахедундзийнаде, уелдайдер ба Цегат Иристони ема сахар Орджоникидзей бунме карз тугъдтити ема уонеми Сурх Ефсади уелахези ахсгиагдзийнаде никки белвурддер равдесунен.

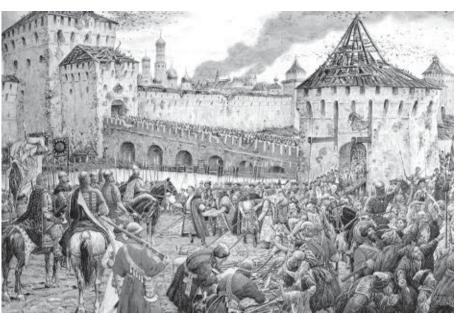

№42. 2022 анз. 12 ноябрь – геуæргобай мæйæ

ДИГОРÆ

Василий РОЗАНОВ (1856-1919), философ: «Славиантя фясденгизяй «вариагти ку 'рбахудтонця ня гъяздуг жняктрон зянхитямя», унаффянин кянетя, зягъгя, уяд сяхе равдистонця, цума гурдзяй гулмуз рахастонця, уой хузян... Жбуалгъ хабар яй, явядзи. Ема уяхянття уарзун – никки яверхъаудяр хабар...»

«3HAT CH ÆMPE3ÆFH PE3YÑ!..»

Нæ Фидибæсти анзфинстмæ ку 'ркæсæн, уæд си уоййасæбæл берæ цаутæ æма хабæрттæбæл исæмбæлдзинан – уой дæр еу иннемæй ахсгиагдæр æма алæмæттагдæр. Фал си уæддæр кæцидæртæн ба уæлдай, нисанæвдесæг ахедундзийнадæ ес. Уонæй еу æй, 410 анзей размæ ци цау æрцудæй, e – 1612 анзи 4 ноябри Кузьма Минин æма Дмитрий Пожарскийи разамундей уруссаг ефседте (растдер зегьгей ба – адæмон хуæдæфсад) нæ паддзахади сейраг сахар Меску исуельде кодтонце польшæйаг-литвайаг тухæесгутæй. Еци хабар кадæртæ хаттæй-хатт рабарунцæ 1945 анзи 9 майи хæццæ. Æма уæхæн рабарститæ раст нæ 'нцæ. Еуемæй, алли историон цаужн джр жхе хецжн бунат ес жма ин æ ахедундзийнадæмæ гæсгæ аргъгонд цæуа. Иннемæй ба, 1612 анзи 4 ноябри нæ уæдиккон паддзахади сæйраг сахар уæгьдагонд арцудай, уой размае си уасди хецауеуæггæнгути медастæу хæлхъойти фудæй ци фæсарæйнаг æрбалæборгутæ æрбунат кодтонцæ, уонæй. 1945 анзи 9 май ба нин цитгийнаг уомæй æй, æма 1418 боней дæргъи немуцаг-фашистон æрдонгти нихмæ хъазауатæй-хъазауатдæр тохи багъæуай кодтан нæ Фидибæсти сæребаре ема хуедбараде, гермайнаг фашизми цагъардзийнадей феййервезун кодтан Европи берæ паддзахæдтæ. Уой хæццæ ба ма Германий сæйраг сахари бæрæгастæу рейхстаги сæрмæ исфæйлудта Советон Цæдеси Уæлахези Туруса.

Уомæ гæсгæ ба, махмæ гæсгæ, еци дууæ цауи æмбæрцæ барунтæ бунати нæй. Алкедæр си гъæуама цитгингонд цæуа, нæ Фидибæстæн, нæ адæмæн цæмæй агъазиау æнцæ, уомæ гæсгæ. Уой нимайгæй, 4 ноябрæн Уæрæсей аккаг аргъгонд æрцудæй – 2005 анзæй фæстæмæ аци бон бæрæггонд цæуй куд адæмон еудзийнади Бон.

Уой кæд æрæги исбæрæг кодтан, уæддæр æнгъезуй еума хатт бæлвурддæрæй æримисун, циуавæр цаутæмæ гæсгæ ин уоййасæбæл бæрзонд аргъгонд цæуй æма ин лæвæрд æрцудæй паддзахадон бæрæгбони нисанеуæг. Уой фæдбæл берæ æрмæгутæ фæззиннуй дзиллон хабархæссæг фæрæзнити. Мах газети дæр ибæл цудæй дзубанди. Фал уæддæр еума хатт æримисæн еци недзамани хабæрттæ – уой дæр уотид ракой кæнуни туххæй нæ, фал цæмæй лæдæрд уа: рагон æностæй абони уæнгæ дæр нæ Фидибæстæн алкæддæр адтæй æдзæстуарзонтæ, сæ гæнкъуртæ нæмæ ка хуардта æма нæмæ гæппæр-

вонгей ка леудтей, уехентте. Гъеуама се зонен, раги дер ци адтенце ема нур дер ци 'нце, уой. Ема семе гъеуама мах дер, куд гъеуй, уехен зердихатт дарен.

Мæнæ идарддæр ци уац мухур кæнæн, е цæттæгонд æй дзиллон хабархæссæг фæрæзнити æрмæгутæмæ гæсгæ, фулдæр журналист Константин Кудряшови финст очеркмæ гæсгæ (газет «Аргументтæ æма факттæ», 2022 анз, № 44).

СÆ ТУРУСАТÆ СИН ИСÆВДУЛДТОНЦÆ ЛÆКЪÆРДИ

Еци бон Минин æма Пожарскийи уруссаг æфсæдтæ карз нимпурстæй бампурстонцæ, Мæскуй нуртæккæ тукан «Сувæллæнтти дуйне» кæми 'й æма Паддзахадон универмаги 'рдæмæ, басастонцæ Китай-сахари гъæуайкæнуйнадæ, нуртæккæ Никольскаяйи гъæунгæ Лубянски фæзæмæ кæми рахезуй, уоми. Уотемæй æмпурсгæ цудæнцæ Сурх фæзи 'рдæмæ. Къниаз Пожарскийен бантестей, ци уеззау тохенгерзте име адтей, уони знаги нихмæ комкоммæ исаразун æма сæ æхсун байдæдта. Кремли ци польшæйаг-литвайаг тухжгжнгутж жрфедар жнцж, уони карнж карзжй лухгонд жрцуджй. Сж раздзжужг, польшейаг болкъон Юзеф Будзило 7 ноябри æ къох бафинста, састи бунати ке байзаденце, уой туххей гегъедибел. Мескуй Кремли фарсмæ лæкъæрди æгадæ гæлст æрцудæнцæ знаги турусатæ.

Е дессаги жнжнгъжлжги цау иссжй - уомæй дууæ мæйи раздæр ба е 'фсæнæрхæни дæр некæмæн æрцудайдæ, польшæйаг-литвайаг тухæгæнгути уруссаг адем уоййасебел егади тард ракендзенæнцæ сæ зæнхæй, е. Речь Посполитойи (уæди рæстæги Европи тухгин паддзахæдтæй еу. – Ред.) паддзахадон архайæг æма историк Станислав Кобержицкий ламбунæг æрфинста, еци рæстæг Варшави уæлдæрлæууæг хецауади уавæр: «Уæлдæрлæууæг разамундмæ уруссæгти карни мæтæ æгириддæр нæ адтæй, уомæн æма се нимадтонце, бере хеттити ка феммулд уиде, уехен нихмелеугутебел жма сжбжл жнцонтжй ке фжуужлахез уодзæнæнцæ, уобæл уойбæрцæбæл федар жуужндтжнцж жма сж медастжу тæрхæнттæ хастонцæ Мæскуйæй польшæйаг бæстихай исаразунбæл».

Мард ци арс нæма 'рцудæй, уой цар

рагацау дехтæ кæнун ке не 'нгъезуй, уой фæдеси дзæнгæрæг сæ гъостæбæл æрцудей 1612 анзи. Уед се нихме исистег адæми бон бацæй, Мæскумæ ци 12 мин адеймаги ербансендунме гъавта, уони бауорамун. Етæ ба адтæнцæ Литвай цитгин гетмжн Ян Кароль Ходкевичи жвзаргж **жфсждтж**. Етж гъавтонцж, Мжскуй Кремли федарæй ка æрбунæттон æй, сæ еци **жмзжнхонтжн хужлцжласжг аджм**, фал дæрæнгонд æрцудæнцæ æма ледзæги фæцæнцæ. Кремли ци æфсæддон хай лæудтей, ете 'стонгдзийнаде евзарун байдæдтонцæ. Пожарский син æргомæй загъта, цæмæй сæхе уацари раттонцæ, фал ин етæ æфхуæрæни дзуапп равардтонцæ: «Пожарский, де финстег уой аккаг ней, цамай ай шляхтаг гьоста игьосонца. Лагдзийнадай да харагангас ама Хуцауи рази ба гъомурун. Амей фестеме нæмæ уæхæн æрра гъудити хæццæ дæхе мабал æрхатæ, дæ адæми ба сæ дзубурти хæццæ сæ хæдзæрттæмæ рауадзæ».

Польшейаг-литвайште уруссаг тухе ке нецеме дардтонце, уоми дессагей неци адтей. Циуавер нихмелеууег уидта Юзеф Будзило е комкомме? Фиццаг хатт ке нихме тох кодта, ете бустеги едзеллагхуз адтенце: «Айдагь медеггаг хедентти ене хелефтей. Цалдер тугьдонеме еунег къерах ема топпихуасе армидзаги ембес...»

Минин æма Пожарский Мæскумæ ци тохæг адæми дуккаг къуар æрбакодтонцæ, уони 'хсæн сæйрагдæр адтæнцæ ефстаг «æрмæгуруæвæг» гъæздугутæ æма æрмдæснитæ, растдæр зæгъгæй ба фулдæр – хумæтæг адæм. Уæрæсей паддзахади хуæздæр æма тухгиндæр лæгтæ ба уæдмæ фæццагъди 'нцæ, фæстаг аст анзей дæргъи сæ медастæу ци буцæутæ 'рцæуидæ, уонæмити.

«КÆРОЙНАГ АДÆМ»

«Польшейаг-литвайаг ефсад» ема «Мескуй польшейаг байахест», загъге, дзурдтебел уоте исахур ан ема неме не 'гъдауевердти уоте кесунце, цума еци тухесгуте айдагъдер польшейегте адтенце, уоте. Е не зунди ниффедарей. Уотемей ба, 1604 анзей райдайе ема фестедери уенге Речь Посполитойи ербалебурдтити тухтен се фулдерадтенце «черкасте» ке худтонце ема нур «украинаг хъазахъегте» ке хонунце, еци адемтей.

Советон доги еци хабари кой, цæмæ-

дæр гæсгæ нæ кодтонцæ. Нур ба украинаг историктæ уой нимайунцæ сæ националон æскъуæлхтдзийнадæбæл. «Мæскуй территоритæмæ XVII æноси æстæри архайдтонцæ, зæгъун æнгъезуй, Украинæ-Уæрæсей «шляхтæ» еугурæй дæр». Гъо, уомæй сæрустур æнцæ, фал уотемæй ба сæхе цæмæй растауонцæ, уæхæнæй си неци уинæн. «Шляхтæ», уæдта «украинаг хъазахъæгтæ» уæди рæстæгути сæхе равдистонцæ цъамардæрæй-цъамардæр тухæгæнгутæй, лæгмартæй æма æстъегъгутæй. Уони æзнаггади фудæй уруссаг паддзахади хумзæнхити 80 проценти æнæкойгондæй байзадæнцæ.

Æрхæсдзинан минкъий цау. «Еу уæхæни атаман Михаил Баловень зæнхкосæг уацайрæгтæн сæ гъости æма гъелæсти топпихуасæ ниннæмидæ, уæдта сæбæл бандзаридæ... Уотемæй мæрдтæмæ барвиста æхсæз мин адæймаги. Иннетæн ба бантæстæй сауæнгæ Уорс денгизи уæнгæ исхъæртун. Уоми арт æндзарстонцæ ема сугътонцæ гъæутæ, аргъауæндæнттæ. Айдагъ Онеги уой фæсте иссирдтонцæ тухмард ке ракодтонцæ, уæхæн 2,5 мин адæймагей — зæрæндтæ, силгоймæгтæ, сувæллæнттæ — мæрдтæ.

Еци «украинаг адем» бадтенце Мескуй Кремли дер уеди польшейаг хецеутти хецце. Айдагьдер уруси тогей адеми ферци бере не феббадтенце Кремли. Еци рестег семе багьардта еу рестдзийнаде: «Уруссаг лег зундгин ей, курухон, едерсаге. Топпи хецце ба ин басеттунен знаг мадзал не еруй, емрезеги си резуй!»

HÆKÆCN

СÆ ФИДБИЛИЗТÆ – СÆXE ФУДÆЙ...

Польшæйаг-литвайаг æма «украинаг адæм»1610-1612 æнзти Мæскубæл ку æртеголæ 'нцæ», уæд сæбæл ци устур бæлæхтæ 'рцудæй, уоми фудгин жнцж сжхуждтж. Еци жнзти гусар Самуил Маскевич куд финста æ бонуги, уомæ гæсгæ: «Махонтæ сæхе дардтонцӕ бустӕги сирдти хузӕн. Бунӕттон цæргутæ сæмæ лигъз цæстингасæй ке кастæнцæ, айдагъ е сæ фагæ нæ уидæ, фал ма си сæ зæрдæмæ ци фæццæуида, уой дар тухеса кодтонца, ками ба гъæздугæн æ уосæ кенæ ба æ кизги? Немуцаг ихуæрст тугъдон Конрад Буссов ба финста: «Æфсæддонтæ къарти фæххуæрд уиуонцæ зундгонд бояртæ **жма** сæудегерти сувæллæнттæ, уой фæсте ба сæ тухæй байсиуонцæ æма се сехе бестеме се ниййергуте жма хжстжгутжн рарветиуонцж».

1611 анзи мæскуйæгтæ лæборгути нихмæ ку райистадæнцæ, уæдта сахарбæл арт бандзарстонцæ. Артæндзаргутæй еу адтæй Самуил Маскевич дæр: «Бустæги фæстагмæ зинг е 'цæгæй исхуæстæй, думгæ мах æрдигæй кодта æма арти æвзæгтæ уруси 'рдæмæ рахуæцгæй, уони сæ бунæттæ æма сæ римæхсæнтæй сурдтонцæ. Дуйне еугур æмæнтъери иссæй. Сæ есбон, сæ мулки еу хай син махонтæ фæххæлæф кодтонцæ, иннæ хай ба арти амæттаг бацæй. Хуайрæгтæ фесавдæнцæ...»

Юзеф Будзило ема е 'мтугъдонте тугъди фесте неудес къуерей феббадтенце талинге ема слестгенен ахестдони. Фал уеддер серегасей райервазтенце. Европаг бести син хъебер карз терхон рахастонце. Уруссетте ба се цалдер анзей фесте исуегъде кодтонце.

Еведзи, устур уодихъауре гъеуй, цамай да карни кардари растаги дахе, да цардиуаги хабарттама растуодæй æркæсай æма син се 'цæгдзийнада, ужддар дахецан раргом канай **жма зæгъай: мæ бон ци адтæй æма мин** мае равгитае куд амудтонцае, уотае дзилли 'хсжн фжццардтжн...

Мæ нифс, мæ хъарæ фагæ адтæй Еу жнжгъжнж фжлтжржн. **Æ**ма дзæгъæли некæд бадтæн, Кодтон ухери фуддæрæн... Уота е 'мдзавгитай еуеми финста уæддæр еуцæйбæрцæдæр æхцул ка 'й, етæ ин, æнгъæл ан, æ исфæлдистади хæццæ зонгæ уодзæнæнцæ, æма уой фæдбæл нуртæккæ нæ дзордзинан уæлдайдæр ба ма уомæ гæсгæ дæр, æма Тетцой-фурти цардвæндаг æма æ исфæлдистади туххай армагута айразма дар мухургонд цудæнцæ нæ газети, æрæги дар бабай ай аримистан - а райгурдбæл 1 сентябри исæнхæст æй сæдæ анзи (1922-2010). Æма уомæ гæсгæ нæ газети ниммухур кодтан сæрмагондæй аллихузон æрмæгутæ («Дигорæ», № 33).

Таймураз. Аййевадон литературабал

«МЕ НИФС, МЕ ХЪАРЕ ФАГЕ АДТЕЙ

Тетцойти Таймурази райгурдбал сæдæ анзи ке исæнхæст æй, е æнæргъудий ей на байзадай е 'мзанхонтай дæр. Æ райгурæн Киристонгъæуи (нури сахар Дигорай) райони киунугæдони æрæги арæзт æрцудæй номерæн мадзал. Уой рæстæги си дзубанди рацудæй, уомæн æ еумæйаг гъуди адтæй: Тетцой-фурт кæд бера жнзти джргъи не 'хсжн нжбал жй, уæддæр æ кæдзос ном, æ кадæ цæрунцæ уæлæбæл. Поэт, публицист, Малити Геу**жргий номбжл премий лауреат райгурджй** аци кадгин гъæубæсти. Æ цардвæндаг, тупъди пъезамартта, исфалдистадон кусти туххæй дзурдтонцæ æмбурди архайгутæ. Имисæн изæр дæсни амудтонцæ Уæзæгти Уарзетæ æма Гурдзибети Зæлинæ. Таймурази царди туххæй минкъий кинонивеме бакастенце иуазгуте. Деси æфтауй, куд арæхстгинæй финста зæнхкосæги уæззау, фал арфиаг кусти туххæй, куд жнжкжрон уарзтжй уарзта райгуржн бæстæ, æ карнæ еугур адæми карнæй нæ цох кодта. Царди рæстдзийнадæ си ке 'вдесуй, уой медæгæ 'й æ уадзимисти тухæ.

Устур бунат ахæссуй æ исфæлдистади уарзондзийнади темæ. Поэт æма гражданин, зиндзийнæдтæй фæлтæрд, дзурдарæхст адæймаг е 'мдзæвгити æвдиста царди фæззелæнтæ, цийнæ æма маст, уарзт, юмор æма сатирæ, æнæкæрон цардбæллондзийнадæ.

Дигорай кадгин хестæр, Цæголти Геуæргий номбæл историон-бæстæзонæн музейи разамона Полати Батрадз комкомма зудта Таймурази. Ема уой фадбæл бæлвурдæй радзубанди кæнгæй,

– Æ хуарз менеугутæй адæми 'хсæн хецен кодта, уелдайдер ба уомей дер, ема фæсевæдмæ ауодгæ лæмбунæг цæстингас дардта, разæнгард сæ кодта хуарз менеугутæй хайгин ун æма уони фæрци æскъуæлхунмæ, сæ карнæ арфиаг гъуддæгутæй аразунмæ, литературон исфæлдистади ацъагъуж си кжмж уидж, уонжн ба уодуæлдайæй агъаз кодта... Еузагъдæй, фæццардæй адæми туххæй. Нæ рагфидтæлтæ куд зæгьиуонцæ, уотемæй, адæймаг е 'носон дуйнемæ ку банæхстæр уй, уой фæсте ей дзилле цалинме имисонце, уедме е ном се 'хсæн фæццæруй. Æма ми федарæй æруагæс кæнуй. нæ дзиллæн Тетцойти Таймурази рохс ном жностжиж хужрзимисуйнаг ке уодзæнæй...

Республикон газет «Рестдзинад»-и сейраг редактор Хозити Барис е радзубандий фиццагидер райарфе кодта Тетцойти Таймурази кадæн номерæн мадзал исаразгутæн. Уæлдай арфæ ба ракодта муггаги минæвар Тетцойти Аланæн, зундгонд поэтæн æ юбилеймæ е 'мдзæвгити æмбурдгонд хецæн киунугæй рауадзунбæл ке бахъиамæт кодта, уой туххæй. Æ радзубандий ма Хозий-фурт загъта:

- Абони бæрæг кæнæн поэзий æма царди бæрæгбон. Уæ рæсугъд дзурди фарна макад фесафад. Тетцойти Таймурази хæццæ комкоммæ базонгæ дæн 1976 анзи нæ республики æригон финсгути конференцийи. Уой фесте дер мин е хæццæ фембæлгæ рауайидæ, æма еуцайбарцар раргом жнца ж уодиконди менеугута. Ма бон уота застъун ай, жма ж жрдзон исконджй адтжй жцжг искурдиадæгин адæймаг, фал имæ хеæстаужндзийнадж жгиридджр нж адтжй. Царди ин кæд берæ аллихузон зиндзийнæдтæ 'взаргæ рауадæй, уæддæр ин етæ басастонца а нифс, а цардбаллондзийнада. Мадта ин а исфалдистадон архайди дæр берæ хъоргæнæнтæ разиннида. Фал ахе ниффедар канида æма æвæллайгæй æ куст кодта. Æма нæ

национ литератури хæзнадонæ зингæзингæ ке фæгъгъæздугдæр кодта æ исфæлдистадон бæркадæй, е абони секкаг некæмæн æй. Уæлдай агъазиау ба е æй, жма ж исфжлдистадон ацъагъуждзийнаде берег даруй е алемети хецендзийнадей - ренгъеверд, стихамадме **жхец**ей деснидер не адтей. Æ алли уадзимиси дæр, цæбæл расагъæс кæнай, уæхæн гъудитæ ес...

Æ радзубандий ма Хозити Барис бахаста уæхæн фæндæ, цæмæй, Таймураз Дигорай ци фиццаг скъолай ахур кодта, уоми на маддалон авзаги къабинет хесса е зундгонд рауагъдони ном.

Ембурди кадгин иуазгутæ адтæнцæ: Дигорай райони администраций сæргължуужги хужджййевжг Цъебойти Ацжмæз, райони администраций культури хайади разамона Махаматти Наталья, Киристонгъжужй рацжужг зундгонд лæгтæй еу, экономикон наукити доктор Сабанти Барис, поэт Къибирти Амурхан, историон наукити кандидат Тамати Астан, маддæлон æвзаги ахургæнæг Хæллати Азæ æма æхсæнадон архайæг, историк Хъарданти Тимур.

Тетцойти Таймураз æ фæсте ци ахедга поэтикон бунта ниууагъта, ета адами 'хсжн ке цжрунцж, уомжн бжлвурд жвдесæн аци номерæн изæр.

Нур ба ма нæ сæрмагондæй зæгъун фæндуй, Тетцойти Таймурази номерæн мадзал уоййасæбæл федауцæй ка исаразта, уони туххæй – Дигори райони астæуккаг киунугæдони косгути туххæй. Уогæ жнжмжнгж зжгъун гъжуй уой джр, жма етæ ахид исаразунцæ аллихузон культурон-рохсадон мадзæлттæ.

Аци коллективæн нур берæ æнзти дæргъи разамунд дæттуй нæ республики жскъужлхт косжг **Антонинж Руденко**. Æ рæстæги Краснодари культури институти библиотекон хайадж каст ку фæцæй, уæдей абони ужнге ж кустбел ж зерде на исай йивта. Е фарсма бамбурд жнца кустгъон, киунугæбæл æновуд адæм. Сæ еугурдæр еумæ кæнунцæ устур вазуггин гъуддаг - адæми 'хсæн парахат кæнунца зонундзийнаедта, исфалдистадама уарзондзийнада. Нуртжкка киунугадони фонди ес 46 мин киунуги.

Национ проект «Культура»-йи агъазай са гананта фауурухдар анца. Цамай алли киунугакасаг дар аразийæй байзайа, уобæл еузæрдиуонæй архайунца фаллойни ветеранта, на республики культури æскъуæлхт косгутæ: Сабанти Фатима, Толасти Рема, Икъати Ларæ, Уæзæгти Уарзетæ, Гурдзибети Зæлинæ. Уони фарсмæ æнтæстгинæй косунца: Такъоти Вера, Тотойти Элла, Зжнгиати Аллж, Абайти Фатимж, Медойти Алла ема иннета. Такка хъазардæр æма кадгиндæр лæвар киунугæ кæмæн æй, уæхæн адæм æнцæ.

Застъун гъжуй уой, жма 2005 анзæй нуриуæнгæ библиотекæн нæййес хе сæрмагонд бæстихай. Нуртæккæ дæр бал се рестегме исиуазег кодтонце райони поликлиники. Æрæги æхцæуæн хабар исембалдей коллективбел. Национ программе «Культурон райрезти центрти арæзтадæ»-мæ гæсгæ Дигори райони аразун райдæдтонцæ, нуриккон домæнтæн дзуапп ка дæтдзæнæй, уæхæн культурон фæлладуадзæн центр. Хецæн уæладзуг си рахай кæндзæнæнцæ киунугæдонæн. 2023 анзи дуккаг æмбеси нæуæг бæстихай æ дуæрттæ бакæндзæнæй.

Кæд сæ кусти уавæртæ нуртæккæ унгæг æнцæ, уæддæр куст æгириддæр къулумпи на кануй. Киунугадона ангом æмгустадæ кæнуй сахари скъолати хæццæ, уæлдайдæр ба 1 æма 2-аг скъолати хæццæ, фæсевæди социализаций хайади хæццæ, райони культури Галауани хæццæ. Аллихузи агъаз син кæнуй райони администраци. Исаразунца равдистита, цамательной цамате десæн фæуунцæ берæ киунугæкæсгутæ хестæрæй, кæстæрæй.

Зæрдиагæй арфæ кæнæн аци культурон артдзести еугур феллойнегенгутен дæр, сæ кустбæл уоййасæбæл æновуд ке 'нцæ, æма æвæллайгæй ке архайунцæ на адами уодварни хазнадони рохс куд нæ нидæн кæна, райдзаст кæна еугур фæлтæрти зæрдитæ дæр, уобæл.

Æнтæстгин уотæ, уæ æвæллайгæ хъиамæттæй уæхуæдтæ дæр боз куд уайта жма фарнайдзаг уота.

> **Ерм**æг мухурмæ бацæттæ кодтонца ГУГКАТИ Жанна ама ХЕКЪИЛАТИ Маринæ.

Нæ газети рæстæгæй-рæстæгмæ ци таурæхътæ фæззиннуй, уони уотид зæрдерхæфсæнæн нæ ниммухур кæнæн. Куд зонетæ, уотемæй нæ рагфидтæлтæ сæ таурæхъти æма æмбесонди хабæртти æвдесиуонцæ царди æцæгдзийнæдтæ æма хецæнæй адæймаги уодиконди менеугутæ. Уой дæр уомæ гæсгæ, цæмæй сæ цардарæзт алцæмæй дæр æнхæст уа, цæмæй, ци сæ бахъор кæна, уомæй сæхе гъæуай кæнунгъон уонцæ, цæмæй си фæлтæртæ зунди хай есонцæ, сæ карнæ æнтæстгинæй æма федауцæй аразунгъон уониæ.

Æма мәнә абони ци таурәхъ мухур кәнән, е дәр, махмә гәсгә, зундамонәнән бәззуй.

Еу мæгур лæг еу гъæздугмæ ихуæрсти бацудæй. Уогæ, мæгур лæг ихуæрсти ба кæд нæ цудæй! Рандæй æма гъæздуг лæги дуармæ æрлæудтæй. Медæмæ имæ дзоруй:

– Гъе, хуарз лæг, ихуæрст дæ гъæуй, æви нæ?

Гъæздуг лæг ин загъта:

Куд нæ гъæуй, куд нæ, хуарз лæг.
 Медæгдæр рацо тургъæмæ.

Æ хæдзарæмæ 'й бакодта. Еумæ æрбадтæнцæ. Хуæрдæ æма ниуæзтæ куд нæ адтайдæ гъæздуг лæгмæ! Фæммийнасæ кодтонцæ, мадта æндæр куд адтайдæ.

– Анзи медæгæ фиййау фæццо, – дзоруй гъæздуг лæг мæгурмæ, – æма дæ зæрдæмæ ци фустæ фæццæуонцæ, уонæй инсæйей фехсдзæнæ горени сæрти.

Хуарз, зæгъгæ, загъта, мæгур лæг. Уæледарæс дин мæнæй, хуæруйнаг мæнæй, зæгъгæ, загъта гъæздуг лæг ихуæрстæн.

Нартихуари кæрдзин æма гъæдзиндзе ба – æ хуæруйнаг. Уомæй уæлдай фид дæр нæййес, æхсир дæр нæййес, уобæл бадзубанди кодтонцæ.

Хизун байдæдта. Бæнттæ цудæнцæ. Анз цубурæй-цубурдæр кæнуй. Æ анз ку рахецæн æй, уæд гъæздуг лæг загъта ихуæрстæн:

– Абони дæ лæги хъаурæ æма дæхуæдæг! Мæ фустæн сæ уæззаудæрти фехсун гъæуй горени сæрти.

Синхæгтæ æрæмбурд æнцæ. Гъæутæй дæр ма си адтæй адæм. Мæгур ихуæрсти фонси дзогæмæ бауагъта. Гъæдзиндзи хуæрдæй æма нартихуари кæрдзинæй æ хъаурæ куд нæ расастайдæ! Уомæ гæсгæ ин еу фус дæр ахæссун нæ бакумдта. Сæргубурæй сæхемæ рафардæг æй.

Цубур рæстæги фæсте ин гъæуи медæгæ æ биццеуæн федистæ кæнун бай-

– Дæуæн дæ фидæ анзгай лæвар иху-

жрсти ку цжуй, ужд ке хжццж дзорис!

Биццеу æ зæрдæбæл бадардта еци федис. Гъомбæл кæнун райдæдта. Еу дзамани, æ зæрдæ æхебæл ку фæддардта, уæд æ фиди фæрсуй, синхи биццеутæ мин федис ку кæнунцæ, дæ фидæ, дан, æнæ миздæй ихуæрсти ку цæуй, уæд е ба куд æй?

Фидæ ин загъта:

– Хуцау ин жй ма ниххатир кжнжд, гъжздугутжн сж бон фулджр жй! Нартихуари кжрдзин жма мин гъждзиндзж фжххужрун кодта, жма мж бон еу фусрагжлдзун джр нж бацжй горени сжрти.

Биццеу загъта:

– Хуарз, хуарз, баба, мадта. Æз дæр цæун еу анз ихуæрсти, ду куд адтæ, уотæ.

Идарддæр биццеу загъта, фиди ихæс, дан, фурт ку федуй, кæддæра мæнæн ба мæ гъуддаг куд уайдæ.

Бацудæй биццеу гъæздугмæ. Дзоруй имæ:

- Ихуæрст дæ гъæуй, æви нæ, хуарз лæг, фонс дæмæ берæ ку ес?
- Медæмæ, медæмæ, хуарз биццеу,
 æз дин куст иссердзæнæн.

Бадзубанди кодтонца анз фонс куд фаххеза, уота, уадта, дан, дин инсай фуси. Гъадзиндза ама да нартихуари кардзин цайбарца гъауй, уойбарца хуара, андар, дан, дин неци хуаруйнаг уодзанай манма.

Биццеу раскъардта фонс гъжди кжронмж. Гъждзиндзитж еу ставд бжласи мжри калуй. Нартихуари кжрдзинжй къос искодта жма имж жхсир доцуй. Уотемжй анз джр жрхъжрттжй. Биццеу гъжздуг лжгжн загъта:

- Гъенур нæхемæ цæун. Абони æй мæ мизд есуни бон.
- Синхи адæмæй æрбамбурд кæнæн ду дæр, æз дæр, æма дин ратдзæнæн дæ

Хуарз, раст адæм сæбæл æрбамбурд æй. Биццеуæн загътонцæ, бахезæ фонси астæумæ æма си дæ зæрдæмæ кадæр цæуй, уони æндæмæ горени сæрти гæлдзгæ, зæгъгæ. Биццеу фонсæн сæ тæккæ устурдæрти зуввут кæнун райдæдта æндæмæ. Фæстагмæ ба биццеу мæстæймаруни хузæн нигъгъæр кæнидæ «гъоппæй», æма бабæй — зуввут сæ тæккæ хуæздæрти.

Гъæздуг лæг бауорæдта ихуæрсти æма ин загъта:

 Гæлдзгæ кæнæ, фал «гъопп» ма дзорæ, мæ зæрдæ раскъундзæнæй.

Биццеу ин загъта:

 Ду мин мæ фиди дæр лæвар фæккосун кодтай, æма æз «гъоппæй» барæй дзорун.

Инсей фуси сехеме рарвиста, дзогжн сж тжккж хужзджрти. Уждта загъта, уоми ци раст адæм адтæй, уонæн, аци лæг, дан, мæгурти тог цъируй, æма мин ма фиди дар анз жна миздай факкосун кодта. Æ берæ фонсæй, дан, фиди комидзаг æма æхсири хупп нæ бауагъта бахуæрун, фал ин цитæ хуæрун кодта, уони уин æз фæууинун кæнон. Дууæ гали исефтигъта æма устур нартихуарласæн кауж исжвардта. Гъжджмж ранджй жма еци каужн ж тжккж идзаг гъждзиндзж æрласта. Æма загъта раст адæмæн, атæ. дан, адтæнцæ мæ хуæруйнаг. Мæ фидæн дæр анз уæхæн хуæруйнагæй уæлдай неци лæвардта. Æз, дан, сæ еци устур бæласи мæри бунмæ калдтон, æма бæласж бахускъж 'й гъждзиндзи тжфжй. Уæдта, дан, мин мæ фиди дæр фæссахъат кодта гъждзиндзж. Идардджр биццеу загъта гъæздугæн, мæнгæтти къах цубур æй, хуарз лæг. Фиди ихæс ба, дан, фурт федуй. Мæ фиди ихæс ди райстон æви

Æ хæдзарæмæ фонси дзоги хæццæ рафардæг æй биццеу. Гъæздуг лæгбæл ба æ фурмæстæй нез бахуæстæй. Уотемæй абони дæр æй незгун, мæгур лæг ба цæрунгъон æй.

1913 анзи игурд Бзиккати Хәтәхцихъой фурт Дәхцихъой дзубандитәй әй ниффинста Цагъати Анастасия Цимитий гъәуи 1963 анзи 15 сентябри.

ФÆСДЗУРД

Аци таурæхъмæ гæсгæ уæмæ уотж нж фжккастжй, цума мах джр, абониккон Уæрæсей цæрæг хумæтæг адæм еци мæгур лæги уавæри ан. Нæ бæсти нуриккон цардарæзти гъуддæгутж еугуржйджр жхемж ка райста. *жма еугураджмон есбонадж иуаржг* ка иссей, ете не бустеги егудзег уавæрти æвæрунцæ. Рæстуодæй зæруамæ паддзахадæн ка фæхъхъиамæт кодта, уонжн «аккаг» кжнунцж мжгурджбойнаг пенситж, ржстжгжй-ржстæгмæ син сæбæл цидæр къапеккитæ бафтаунцæ, косгæ ма си ка кæнуй æ фуртухстæй, уонæн ба сæбæл уой дæр не 'фтаунцæ. Мадта сæ косуни кари ка 'й æма куст кæмæн ес, уонæй дæр сæ фулдæремæн сæ улупа марамæлайи бæрцæй æндæр нæй...

Фал ци кæнонцæ — бухсунцæ. Æма, æвæдзи, сæ зæрдæ дарунцæ, мæнæ таурæхъи ци мæгур лæги кой цæуй, уой фурти хузæн сæрæн лæгау-лæгтæ нæмæ фæззиндзæнæй æма не 'хсæнади медæгæ рæстдзийнадæ æрфедар кæндзæнæнцæ, фæллойнæгæнæг адæймагæн æ хъиамæттæмæ гæсгæ аккаг аргъ цæудзæнæй. Бæргæ-бæргæ...

ФОРУМ

ФИДИБÆСТÆ ÆНХÆСТÆЙ ЗОНУН – УОДИБÆСТÆ!..»

Адæмон еудзийнади Бон Цæгат Иристони ци аллихузон мадзæлттæй бæрæггонд æрцудæй, уонæй еу иссæй дуйнеуон рохситауæн акци «Устур этнографион диктант».

Аци дзиллон мадзал арæзт ба æрцудæй нæ республики Национ музейи бæстихаййи. Архайдтонцæ си региони паддзахадон косæндæнтти æма национ-культурон еугæндти минæвæрттæ, культури косгутæ.

Национ культурити дуйнеуон фестиваль «Алтын Майдан-Алани»-й ка архайуй, еци хъазайнаг сувæллентти хецце еуме Цегат Иристони педагогон колледжи ансамбль «Æртхурон»-и солистте ембурди архайгутен равдистонце зердемедзеуге концерт.

Диктанти ихæслæвæрдтæмæ хаудтæнцæ инсæй еумæйаг федералон фарстай. Мадзали архайгутæй æхсæрдæс анземæй уæлæмæ кæбæл цудей, уонæн адтæй дæс æма инсæй фарстай: уонæй инсæй фарстай адтæнцæ еугур адæмтæн еумæйагдзийнæдти фæдбæл, иннæ дæс фарстай ба адтæнцæ регионалон хайбæл (гъома, бæсти алли регионæн дæр ехе уавæртæмæ гæсгæ). Фарстатæн дзуæппитæ раттунæн лæвæрд цудей фондз æма дууинсæй минутти.

– Еугуруæрæсеуон акцити туххаей хабар рагæй игъустон, фал си архайдтон фиццаг хатт. Ке зæгъун ей гъæуй, мæтæ кодтон, фал мæ уæддæр фæндадтæй мæ зонундзийнæдтæ исбæлвурд кæнун. Диктант нимайун пайдайаг дзиллон мадзалбæл, – загъта Цæгат Иристони паддзахадон филармоний аййевадон разамонæг Махъоти Ацæмæз.

Адамихаттити гъуддагути фадбал федералон агентада фадуатта каман исаразта, еци «Устур этнографион диктант» Цагат Иристони аразт арцудай на республики ахурада ама науки, уадта культури ама национ политики министрадти агъазай.

Нæ уацхæссæг

Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ». Сæйраг редактор: САКЪИТИ Бариси фурт Эльбрус.

Газет исаразæг æма уадзæг: РЦИ-Алани мухури æма дзиллон коммуникацити гъуддæгути фæдбæл Комитет. 362003, РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу, Димитрови гъæунгæ, 2. Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу, Къостай номбеел проспект, 11, 6аг уæладзуг. Тел.: 25-22-56 (факс), 55-08-16; 25-93-00. E-mail: gazeta-digora@inbox.ru. Нæ газети сайт: http://gazeta-digora.ru. Газет регистрацигонд жй бастдзийнади, хабархжссжг технологитж жма дзиллон коммуникацити сфери Федералон служби Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ №ТУ15-00141, 2017 анзи 14 апърели. Газет мухургонд жрцуджй АБÆ «Рауатъдадж «Хонсайраг регион»-и. 357600, г. Ессентуки, гъжунгж Никольская, 5а.

Газет цæуй къуæре еу хатт – геуæргибони. Рафинсуни индекс: 73946. Тираж 500. Заказ № 2283. Мухурмæ гъæуама финст æрцæуа – 17.00; 11.11.2022.

Мухурмæ финст æрцудæй – 17.00; 11.11.2022.

Нæ газетæй ист æрмæгæй пайда кæнун æнгъезуй, нæ редакций аразийæй. Уæдта гъæуама бæрæггонд уа, нæ газетæй ист ке æй, е.

Финстæгутæ, къохфинститæ, хузтæн рецензи нæ дæттæн уæдта сæ автортæмæ дæр фæстæмæ не 'рветæн. Газети ци æрмæгутæ рацæуа, уонæбæл бæрнондзийнада хæссунцæ сæ автортæ.